

Tarihçiye bir armağan kitap örneği “Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itzkowitz armağanı”

H. Bartu BALCIOĞLU

YL Öğrencisi

Kocaeli Üniversitesi

bartubalcioğlu@gmail.com

ID 0009-0005-2945-7877

Öz: Türkiye’de armağan kitapları genellikle bir kişiye, tarihsel bir olaya veya kurumlara saygı amacıyla ithaf edilerek derlenen kitaplardır. Modern anlamda Türkiye’deki armağan kitap yazımı Batı merkezli “Festschrift” geleneğine dayanmaktadır. Armağan kitaplar atfedildiği kişinin bilim alanına katkısını vurgulayarak ithaf edilen kişiye saygı sunar ve ardıllarının çalışmalarının yayınlanmasıyla bilim alanına katkı sağlar. Böylece Armağan kitabının iki yönü önem arz ettiği görülmektedir. Birincisi, armağan kitabı miras alınan bilimsel birikimi hatırlayarak onu anmaktır. İkincisi ise, yeni perspektifler ve çalışmaların üretilmesine katkı sağlayarak alanın ilerlemesinin bir örneğini oluşturur. Tarih yazımı açısından armağan kitap bir belge niteliği taşımaktadır. Armağan kitaplar takdim edildikleri kişilerinin ilişki ağlarını göstermekle kalmayıp, alandaki çalışmaların dönemler arası nasıl şekillendiğini gösterir. Böylelikle, tarih yazımının gelişiminin anlamlandırılmasında mühim bir role sahiptir. Norman Itzkowitz’e ithaf edilen *Osmanlı Dünyasında Kimlik ve Kimlik Oluşumu* isimli armağan kitabı, Itzkowitz’in Osmanlı Tarihi’ne katkıları vurgulamakla birlikte, alana dair yenilikçi makalelerin de sunulmasını sağlamıştır. Böylelikle, armağan kitabı eski ve yeni ekol arasındaki geçişi sunmuş ve alanın gelişimine de nadide bir örnek olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Armağan Kitabı, Festschrift, Tarih Yazımı, Tarihçi, Norman Itzkowitz, Osmanlı Tarihçiliği

An example of a festschrift for the historian “Identity and identity formation in the Ottoman world: A commemorative of Norman Itzkowitz”

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi:

03.12.2024

Kabul Tarihi:

22.03.2025

Abstract: In Turkey, Festschrifts are generally compiled as a dedication for a person, historical event or establishment as a sign of respect. In modern understanding, Festschrift writing in Turkey is with regard to Western-centered “Festschrift” tradition. Festschrifts pay tribute to the person to whom it is dedicated by his/her contribution to the field of science and contribute to the field of science by publishing the studies of his/her successors. Therefore, it is seen that two aspects of a festschrift are significant. Firstly, a festschrift honours the inherited scientific accumulation by commemorating him/her. Secondly, it is an exemplar of the field’s progress, providing new perspectives and works. In terms of historiography, festschrifts function as a historical document. Festschrifts both indicate the relationship networks of people who are honored and show how studies in the field have been shaped across periods. Thus, festschrifts play an important role in understanding the development of historiography. The festschrift dedicated to Norman Itzkowitz, *Identity and Identity Formation in The Ottoman World*, highlights Itzkowitz’s contributions to Ottoman History, and also presents innovative essays in the field. Therefore, the volume presents the transition between the former and the new school and serves as a valuable example of the field’s development.

Keywords: Festschrift, Festschrift Tradition, Historian, Norman Itzkowitz, Ottoman Historiography

Extended Summary

Purpose

This paper attempts to give a brief overview of the historical development of festschrifts and explain their ideal form of festschrift. For this reason, the motivations for dedicating a festschrift are discussed. The factors affecting the preparation of a festschrift are important to understand and analyze. There are various motivations for a festschrift. The most important motivation is to honor a scholar who contributed to the scientific field. Nevertheless, a festschrift is not limited to this purpose. This paper aims to clarify that a festschrift is not only for honouring someone but also an example and contribution to scientific progress. It also intends to discuss how the festschrift should be perceived in terms of historiography and its importance for the field. For this reason, the historiography of Itzkowitz and the festschrift dedicated to him are analysed.

Method

To achieve the aim of the study, the ideas and perceptions of what a festschrift is discussed. The paper attempts to make sense of the position of festschrift in the academic field by emphasizing festschrift as a modern ritualism. For this purpose, views on the modern meaning of festschrift are analyzed. After that, the importance of a festschrift for historians both as an academic and as a source is emphasised and what the historian can obtain from a festschrift is discussed.

In addition, the motivation for the dedication to Itzkowitz is analyzed through his academic work, his interests, and his relationship with his pupils. Afterwards, the contents of the essays which published with the festschrift were briefly described, and their common goals were identified.

Results and Discussion

Upon examination of existing research on festschrifts, there is no clear consensus among scholars. For this reason, it continues to be a subject open to discussion and interpretation. The questions of this paper raise what it is, what it means, and how it contributes to science. This paper attempts to reveal a clarity on the meaning of the festschrift with its emergence and its critics. Although a festschrift is not merely a symbol of gratitude towards a scientist, this paper suggests that the academic success of the scientist to whom the festschrift's dedicated is a significant factor. For this reason, it is crucial to concentrate on the scientist's accomplishments and contributions to the field of science. For the historian, a festschrift provides insights into the works, ideas and important researchers in his/her field, and he/she utilises a festschrift as a historical source for this field. For this reason, the historian should not regard a festschrift merely as a compilation book, but as a book that offers ideas about the past and the future of historiography.

A festschrift should not be limited to uncritical celebration of the scientist's achievements. No matter how the scientist is an important in his/her field, the formation of a successful festschrift is also related to the essays in it. This paper suggests that the innovative nature of the essays enhances the quality of a festschrift. This study asserts that a festschrift should serve not only to honor the individual to whom it is dedicated, but also to facilitate the advancement of the field of science and to promote and present the ideas of other scholars.

In accordance with this assertion, Norman Itzkowitz's festschrift is presented as an exemplar for the festschrift tradition. Itzkowitz introduced new ideas with his studies and used different disciplines in the field of Ottoman and Middle East History, thus presenting an innovative perspective to historiography. Likewise, it is seen that the essays in the festschrift are also innovative. Therefore, Itzkowitz's essays could be an example of the festschrift tradition.

Conclusion

The definition of festschrifts varies depending on the reason for their publication. Although the reason for publication varies by being exposed to many factors, especially editors, it is not necessary to be prepared and published for a single purpose. The general perception is that the personal motivation of both editors and authors is a significant influence on the publication of a festschrift. In addition, the works, academic achievement and his/her relationships of the person to whom the festschrift is dedicated are also important factors.

In terms of historiography, there are challenges in examining or researching festschrifts due to difficulties such as limited accessibility and complex contents divert attention from the main purpose of festschrifts. Nonetheless, festschrifts are valuable sources for determining the development of historiography throughout the periods and the relationship networks of historians.

This paper suggests that the contribution of a festschrift to the field of science can be achieved for two reasons. The first one is to honour the person to whom the festschrift is dedicated and to emphasize his/her innovations and contributions to the field of science. The second one is that the article published in a festschrift consists of new ideas and information based on the innovative perspective opened by the person to whom the festschrift is dedicated. The festschrift examined in this paper provides both of these contributions. Because the festschrift both illustrates the important innovations and contributions and provides new ideas and studies to the field of Ottoman and Middle East History. In this respect, "Identity and Identity Formation in the Ottoman World: A Volume of Essays in Honor of Norman Itzkowitz" is an exemplary book.

Giriş

Armağan kitapları, bilimsel başarılarla sahip olan bir kişiye, önemli bir olayın anısına veya bir kuruma ithaf edilebilen bir kitap türüdür. Bir kişiye takdim edilen

armağan kitapları genellikle, belirli bir yaşa gelmiş, emekli olmuş veya kariyerinde önemli bir dönüm noktasında olan bir bilim insanını onurlandırmak amacı ile hazırlanmaktadır. Armağan kitabı kavramının kökeni, anma veya onurlandırma amacıyla yapılan yayın anlamına gelen Almanca “festschrift” kelimesidir. Festschrift kelimesi, kutlama anlamına gelen “fest” ve yazma anlamına gelen “schrift”in birleşmesi ile oluşmuştur. Geleneksel anlamıyla Almanca yayınlarda genellikle bir alanda şöhret elde etmiş bilim insanına olan hürmetin göstergesi şeklinde kullanılmıştır. İlk “festschrift” örnekleri 1860’lı ve 1870’li yıllarda yayımlanmıştır. Daha öncesinde de bazı örnekler mevcut olsa da, bir birey için hazırlanan ilk büyük “festschrift” örneğinin Friedrich Ritschl’e ithafen iki cilt halinde yayınlanmış olduğu, ilk cildi 1864’te ikincisi de 1867’de basıldığı tespit edilmiştir (Whitaker, 2021: 352). Festschrift kelimesinin İngilizce literatürde 1901 yılında kullanıldığı tespit edilse de (Wilkinson, 1989: 612), İngilizce literatürde yaygınlaşması İkinci Dünya savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Amerika’ya göç eden Alman akademisyenlerin bu geleneği yanlarında getirmeleriyle birlikte önce Amerika’da sonrasında ise Avrupa’da yaygınlaştı.

Armağan kitaplara dair yapılan literatür taramasında genellikle, armağan kitap bibliyografyaları dikkat çekmektedir. İngilizce literatürde Lilly Melchior Roberts’ın 1868 yılından itibaren 1968 yılına kadar hukuk alanında yayınlanmış olan festschrift yayınlarının bibliyografyasını *A Bibliography of Legal Festschriften* adı altında yayınlamıştır. Çalışmasında uluslararası bir festschrift bibliyografyası oluşturmanın oldukça zorlu olduğunu ve eksiksiz olabilmesi için uluslararası ortak gruplar eşliğinde mümkün olabileceğini belirtmektedir (Roberts, 1972: vii). Roberts 1983’ten itibaren düzenli olarak yayınlanan *Internationale Jahresbibliographie der Festschriften* isimli bibliyografya dünya genelinde yayınlanan armağan kitapları derleyerek armağan kitap literatürünün takibi açısından mühim bir yayındır. Irving Louis Horowitz “The Place of the Festschrift in Scholarly Publishing” başlığı altında festschrift yazımına tarihsel olarak değinmekle birlikte, armağan kitap yazımının amaçlarını kritize etmiş ve akademik alandaki yerine dikkat çekmiştir (Horowitz, 1991: 239-240). Andrea Ender ve Bernhard Wälchli “The making of a festschrift, is it a ritual?” isimli çalışmalarında ise festschrift hazırlanmasındaki sosyal ve sembolik boyutlara odaklanmakla birlikte, bir festschrift hazırlanmasındaki motivasyonları incelemektedir (Ender ve Wälchli, 2012: 152-154). Dikkate değer bir diğer çalışma ise Whitaker’ın “Congratulations and Celebrations: “Unwrapping the Classical Festschrift” isimli makalesinde, klasik festschrift yayınlarının detaylı bir tarihsel gelişimine değinmekle birlikte, festschrift çalışmalarına, yapılarına, algılanışlarına ve türe dair eleştiriler sunmaktadır.

Osmanlı Döneminde yazılan tuhfeler ile festschrift arasında bağ kurmak mümkündür. Armağan anlamına gelen tuhfelere bakıldığında bir kişiye veya gruplara ithaf olarak yapılan eserlerdir (Düzenli, 2009: 644; Hüseyin Remzi, 1305: 243). Türkiye’de armağan kitap yayınlarının kronolojik bir biçimde tam anlamıyla tespiti oldukça güç bir meseledir. Mesela, pek çok armağan kitabın yalnızca ismen bilinmekle birlikte, içeriklerine ulaşılammamaktadır. Armağan kitapların, sınırlı baskıları ve geniş bir kitleye dağıtımlarının olmaması armağan kitap çalışmalarını güçlendiren etkenlerdir. Armağan kitapların Batı’daki “festschrift” geleneğinden etkilenilerek başladığını belirtmek yanlış olmaz. Armağan kitaplarına dair yapılmış

olan çalışmalarda genel olarak bu problemlere vurgu yapılmıştır (Karaman, 2017: 1; Şahin, 2011: 181). Yine de, literatüre göz atarak belirli örnekler üzerinden gitmek mümkün gözükmemektedir. Modern anlamda bakıldığında Ahmet Özcan'ın tespitine göre, ilk armağan kitap örneği İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları tarafından *Ebül'ula Mardin'e Armağan* adlı 1944'te yayınlanmış kitaptır (Özcan, 2013: 249). Gelenek olarak başlayışına göz atıldığında, Türk Dil Kurumu'nun 1950'lerin sonlarında yayınladığı kitaplar ile başladığı belirtilmektedir (Şahin, 2011: 181). İlerleyen senelerde Türkiye'de farklı disiplinlerde, Armağan kitaplarında artış görülmekle birlikte, tarz, biçim ve amaç bakımından farklılıklar gösterdikleri görülmektedir. Öyle ki, armağan kitaplar yalnızca akademisyen kişilerle sınırlı kalmamış, önem arz eden kişiler, olaylar veya kurumlara da atfedilerek oluşturulmaya başlanmıştır. Örnekler oldukça çeşitlidir. 1972 yılında basılan *Malazgirt Armağanı*, 1993 yılında basılan bir başka armağan kitabı olan *Edirne (Edirne'nin 600. Fethi Yıl Dönümü Armağan Kitabı)* ve güncel bir örnek olarak *Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılına Armağan "Türk Dünyası ve Çağdaş Türk Lehçeleri"* isimli armağan kitabı örnek olarak sayılabilir.

Armağan kitaplara dair yapılmış Türkçe çalışmalara bakıldığında, Halil İbrahim Düzenli "Armağan Kitaplar: Sanat Tarihi, Mimarlık Tarihi ve Arkeolojinin Buluşma Mekânları" isimli makalesinde, armağan kitap yazımından bahsetmekle birlikte, Sanat Tarihi, Mimarlık Tarihi ve Arkeoloji alanlarındaki armağan kitaplarının tanıtımını ve armağan kitaplara dair bibliyografya içermektedir (Düzenli, 2009: 643). Hafize Şahin'in "2000-2010 Yılları Arasında Türkolojiye Hizmet Etmiş Akademisyenler için Hazırlanan Armağan Kitaplar Hakkında bir Değerlendirme" isimli makalesinde, armağan kitapların tarihine ve biçimine değindikten sonra, 2000-2010 yılları arasında Türkoloji alanında çalışmış olan akademisyenler için hazırlanmış olan armağan kitapların listesini vererek niteliklerini değerlendirmiştir. 2017'de yayınlanan Ahmet Karaman tarafından hazırlanmış olan "Türk Dili ile İlgili Armağan Kitaplar Bibliyografyası" isimli yüksek lisans tezi ise, Türk Dili ile ilgili yayınlanmış olan armağan kitapların bir bibliyografyasıdır.

Armağan kitapların nasıl hazırlanacağına ve neleri içermesi gerektiğine dair, tam anlamıyla ortak bir kabul yoktur. Bu sebeple, bir armağan kitabının neyi amaçladığı meselesi, en azından tarih alanı açısından tartışmaya açılması gereken bir konudur. Bu çalışma tarih yazımı açısından armağan kitapların birer tarihsel belge olarak taşıdığı önemi vurgulamayı amaçlamaktadır. Bahsedileceği üzere armağan kitap türü, belirli suistimallere açık olmakla birlikte, içerik bakımından kopukluk gibi sorunlara sahip bir türdür.

Bu çalışmaya göre, armağan kitaplar hem takdim edildiği kişinin çalışmalarını, kişiliğini ve katkılarını sunabilmeli hem de takdim edildiği kişinin alana yaptığı katkılarının devamı niteliğinde yazılar sunarak kişiyi onurlandırmalıdır. Norman Itzkowitz'e takdim edilen "Osmanlı Dünyasında Kimlik ve Kimlik oluşumu: Norman Itzkowitz Armağanı" isimli armağan kitabı bu amaçla bir örnek olarak gösterilmiştir. Armağan kitabı, Itzkowitz'in alana sunduğu katkıları oldukça etkili bir şekilde göstermiştir. Kendisinin alanda önemli etki yaratmış bir makalesine yer vererek, alana katkısının nadide bir örneğini sunmuştur. Ayrıca, zengin kadrosu eşliğinde, literatüre mühim katkıları içinde

barındırma özelliği taşımaktadır. İçerik olarak ne Itzkowitz'den tam anlamıyla kopmuş ne de yalnızca tekrara düşen yazılara yer verilmiştir. Başka bir deyişle, bu armağan kitabı sadece Itzkowitz'i onurlandırmak amacı taşımakla kalmayıp hem yazıların kapsamı hem de metodolojik yaklaşımlarıyla tarih yazımına yeni bakış açıları sunan bir armağan kitabıdır. Bu özellikleriyle tarih alanı için örnek bir armağan kitap olarak kabul edilmektedir.

Genel hatlarıyla armağan kitaplar üzerine yapılmış çalışmalar, düzen ve yapılarında oluşan sorunların, amaçtan ve hedeflerden sapılarak suistimallerin oluşması üzerinde durmuş, içerik ile kitapların amaçları arasında bağlantısızlık olmasından yakınmışlardır. Ayrıca, armağan kitaplarının kronolojik olarak tespit edilmesindeki zorluk ve kitaplara erişim sıkıntıları da önemle vurgulanmıştır. Bu çalışmanın kapsamı dolayısıyla, armağan kitapların bir kişiye atfedilen biçimine odaklanılacaktır. Çalışma, öncelikle armağan kitabının ne olduğuna dair tartışmalar üzerinden armağan kitap türünü anlamlandırmaya, ardından armağan kitaba dair görüşlerin üzerinde durarak bir armağan kitaptan beklenilmesi gerekenlere ve incelenirken nelere göz atılması gerektiği üzerinde duracaktır. Sonrasında armağan kitabın tarihçiler ve tarih yazımı için ne ifade ettiği sorusu üzerinde durarak armağan kitapların tarihsel birer kaynak özelliği götüğü vurgulanacaktır. Armağan kitabının tarihçilere sunduğu yönler açıklanacaktır. Norman Itzkowitz'in armağanına değinilmeden önce tarihçiliği ve çalışmaları üzerinde durulacaktır. Son olarak, Itzkowitz'in armağan kitabının içeriğine ve makalelerine değinilerek, armağan kitabına örnek bir çalışmanın nasıl olması gerektiğine dair ipucu sunulacaktır.

Armağan Kitap Nedir? ve Tarihçiye Ne Anlatır?

Armağan kitaplar temel olarak takdim edilen kişinin çalışmalarını gerçekleştirdiği alan ve konular ile ilintili olan yazıların kaleme alındığı kitap türüdür. Yine de her armağan kitabının aynı biçimde tasarlandığı belirtmek oldukça güçtür. Zira, bir armağan kitabının farklı yöntemler, amaçlar ve fikirler ile oluşturulduğunu görmek olağan bir durumdur. Çünkü bir armağan kitabının hazırlanılmasına dair genel bir kabul oluşmamıştır. Yine de bir kişi için yapılan armağan kitapların kişiye karşı duyulan saygının hediyeler olarak nitelendirilebilecek makaleler eşliğinde oluşturulması olarak düşünülebilir. Öyle ki, S. Griswold Morley armağan kitabını öğretmeninin masasına konmuş bir buket olarak tanımlar (Morley, 1929: 292). Ayrıca, Armağan kitaplar, yapıldıkları amaç ve yapılış biçimlerine bakılarak seküler ritüeller olarak nitelendirilebilirler. Zira ritüeller Goffman'a göre, yalnızca ruhani veya dini boyutla sınırlı kalmaz, aksine seküler alanda dahi simgesel bir değer atfederek, bir kişiye veya bir nesneye karşı bir "hürmet ritüeli" gerçekleştirilebilir (Goffman, 2017: 69-71). Horowitz, bir armağan kitap çalışmasında yer almanın manevi yönüne vurgu yaparak, diğerkâm bir eylem olduğunu belirtmektedir (Horowitz, 1991: 239).

Armağan kitapların, yazılış nedenleri değişiklik gösterebilmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere armağan kitaplar, bir kişinin akademik katkısı veya başarısı sebebiyle duyulan saygının bir neticesi olarak görülmektedir. Fakat, armağan kitapların şahsi ilişkilerle bağlantılı bir jest olarak yapıldığı da

görülmektedir. Ayrıca, her ikisinin de birlikte bir neden oluşturduğu da gözlemlenmektedir. Bir armağan kitabın yazılış nedenini en çok etkileyen kişi veya kişiler ise kitabın editörlüğü ile uğraşan kişilerdir. Bir editöre neden bir armağan kitabı hazırladığı sorusuna belirli cevaplar verilebilir. Bir armağan kitabının yazımında bir kişiye olan şahsi duygular ve akademik başarı başka bir deyişle, çalıştığı alana katkısı iki temel neden olarak karşımıza çıkmaktadır (Ender ve Wälchli, 2012: 155). Armağan kitabı yazılan kişinin, alanında önemli bir bilim insanı olması, editörün kişi ile olan ilişkisi, kişi ile olan ilişkinin yazılı bir sunumu veya kişinin editörün hayatında ona yol göstericiliği veya yardım etmesi gösterilebilir. Vefa, sevgi ve dostluk gibi duygusal şeyleri simgeleştirmesi ve somut bir hale gelmesi bakımından, armağan kitaplarının duyguları ileten bir araç olduğu yorumu da ortaya çıkabilmektedir (Düzenli, 2009: 645; Ender ve Wälchli, 2012: 154). Bu kapsamda bakıldığında, armağan kitapların yapılış amaçlarının başarının bir sonucu olması dışında manevi motivasyonla da bağlantısı olduğu gözlemlenmektedir.

Olumsuz yönler içeren armağan kitaplarında, ithaf edilen kişiyle ve diğer makalelerle bağlantısı olmayan makalelerden oluşması sorun teşkil etmektedir. Armağan kitaplar akademinin mezarlığı (graveyards of scholarship) olarak eleştirilmiştir. İçerikleri ve katkıda bulunanlar açısından incelendiğinde, içerik açısından bütünlük problemine ek olarak, alana karşı katkısı olmayan makaleleri içerebilmektedir (Gleaves, 1985: 468-469). Bu durumun belirli nedenleri olmakla birlikte, herhangi bir yerde yayınlanması güç olan, armağan kitabının ithaf edildiği kimse ile bağlantısız çalışmalar yayınlanması sonucu oluşabilmektedir. Başka bir deyişle, yayınlanamayan makaleler için bir araç haline gelebilmektedir (Kerber, 1974: 299; Tulving, 2011: 39). Makalelerin birbirleriyle veya ithaf edilen kişiden kopuk olması ise, editörler için külfet haline gelmekle birlikte, kitabın anlatısının ve düzeninin bozuk olmasına neden olacaktır. Ayrıca, armağan kitapların bibliyografik olarak takibinin güçlüğü de eleştirilen bir konudur. Bu durum armağan kitapların tespit edilmesinde zorluklar oluşturmaktadır.

Bir diğer problem ise, armağan kitabında, onurlandırılan kişi üzerinde abartılı ve kusursuz bir kariyer çizmekle birlikte, olumsuz yanlara hiç değinilmemesi gösterilebilir (Kerber, 1974: 304). İthaf edilen kişi üzerinde yoğunlaşıp, derlenen makalelerin bilimsel katkılarına ve bağlantılarına odaklanmamak, armağan kitabının, bilimsel değerinin ve prestijinin zarar görmesine neden olmaktadır. Bu sebeple armağan kitabının kime sunulduğu kadar ne sunduğu önem arz eden bir meseledir. Başka bir deyişle bir armağan kitap, üstünkörü toplanmış makalelerin bir sonucu olmaktan ziyade, sunulan kişinin alanı ve çalışmaları ile bağlantılı olması beklenmektedir.

Armağan kitaplarına sundukları bilim açısından bakıldığında ise bir alanın gelişmesi bakımından önem arz eden kitaplardır. Bu duruma Weimar Dönemi öncesi Alman armağan kitap yazımı, örnek gösterilebilir. Çünkü adına armağan kitap yazılan kişinin alana katkıları ile sınırlı kalmamış, gelecekteki görüşlere ve genç araştırmacıların alandaki çalışmalara yer verilmiş böylece yeni nesil akademisyenlerin ilerlemesine ve çalışma yapmasına katkı sağlanmış, geleceğin araştırmalarının yönünü göstermiştir. Bu örnek bir armağan kitabının bir bilim alanının gelişmesinde oynadığı etkiyi gösterir niteliktedir (Horowitz, 1991: 235-

236). Armağan kitaplarda, eski ve yeni ekolün dengesinin kurulması ve armağan kitabın atfedildiği kişinin alanda koyduğu tespitlerinin vurgulanmasıyla alanda ilerlemenin sağlanması bilimsel alanın sabit olarak kalmasını engeller, yeni vizyonlara açık olunmasına ve yeninin gelişimine katkı sağlar. Özellikle, armağan kitabın atfedildiği kişinin çalışmalarının alanında yeni ufuklar açması, mevcut olan tekdüze düşüncelerden sıyrılmış olması, domino taşı etkisinde bir alanda yeniliklerin ve gelişimin artmasına sebep olacaktır.

Armağan kitaplarının tarihçiye ne anlattığı ise çok yönlü cevaplara sahiptir. Öncelikle, Armağan kitapları tarihçilerin tarihe dair görüşlerinin ve tarih çalışmalarının arasındaki bağların anlamlandırılmasını sağlar. March Bloch geçmişin anlamlandırılmasında gündelik deneyimlerin önemine vurgu yapar (Bloch, 2020: 50). Tarihçi ona göre, geçmişi şimdi ile anlamlandırmaya çalışır. Edward H. Carr ise, Croce'un her tarihin "çağdaş tarih" olduğu vurgusu ile tarihçinin içinde bulunduğu zamanın gözü ile yaptığı bir değerlendirme olarak belirtir (Carr, 2011: 72). Demek ki, bir tarihçinin çalışmaları gününün meseleleri ve bakış açılarıyla bağlantı halinde şekillenir. Tarihin her bilim alanı gibi bir aktarım ağına sahip olduğu da göz önüne alındığında, tarihçinin diğer tarihçilerle veya başka alanlardaki araştırmacılarla olan ilişkisi de çalışmalarını şekillendirir. Armağan kitapların dikkat çekici özelliği ise burada devreye girmektedir. Armağan kitap hem bir tarihçinin kendi anı ile oluşturduğu tarih yazımını göstermekle kalmaz, ardıllarının veya diğer meslektaşlarının çalışmaları ile tarih yazımına ve çalışmalarına dair görüşlerin zaman içinde nasıl değiştiğini ve hangi görüşlerin korunduğunun tespitinde önemli bir rol oynar. Böylece, armağan kitapları tarihçilerin tarihe dair görüşlerinin ve tarih çalışmalarının arasındaki bağların anlamlandırılmasını sağlar. Bu yönüyle, armağan kitaplar geçmiş ile geleceği bağlar nitelikte bir ritüel olma özelliği taşır (Gleaves, 1985: 472). Tıpkı Karacaoğlu gibi bir tarihçi "Kim var imiş biz burada yoğ iken" (Kafadar, 2009: 14) diyerek kendisinden önceki tarihçileri ve ekollerinin görüşlerini ve sundukları bilgileri anlamlandırmayı istiyorsa armağan kitaplarına göz atmalıdır. Çünkü armağan kitapları incelemek önceki ve şimdiki çalışmalara dair bilinç sağlayarak, kümülatifi anlamlandırmayı sağlayabilmektedir. Burada tarihçilerin ne kadar öznel olabilecekleri başka bir deyişle, öncül çalışmalardan nasıl etkilendikleri ve devamlılıkların nasıl sağlandığı meselesi dikkat çekmektedir. Her ne kadar bir tarihçi öznel bir çalışma ortaya koymaya çalışsa da alanın belirli ortak kabulü haline gelmiş görüşlerine maruz kalır. Armağan kitabın takdim edildiği kişinin geliştirerek ortaya çıkardığı bilimsel görüşler ve ortak kanaatlerin armağan kitaplardaki yazılarda nasıl geliştiği veya dönüştüğü takip edilebilir. Bu konuda, Hans-Georg Gadamer'in "önyargı" kavramı açıklayıcıdır. Çünkü Gadamer'e göre, "önyargı" yalnızca olumsuz anlamda kullanılmaktan ziyade, anlamının ve geliştirmenin birincil koşuludur (Ergut, 2021: 44-45). "Önyargı" bir tarihçinin öncülü olan kabulleri olduğu gibi sunmakla sınırlı değildir. Armağan kitaptaki çalışmalar öncül olan bireyin ortaya çıkardığı görüşler üzerinden alandaki meseleleri anlamaya veya geliştirmeye çalışabilmektedir. Itzkowitz'e takdim edilen armağan kitabın içeriği genel olarak bu durumu karşılar niteliktedir. Itzkowitz, diğer bölümde daha detaylı inceleneyeceği üzere, Osmanlı Tarihini tek bir kaynağa bağımlı kalmaksızın karşılıklı bir biçimde incelemeyi, soruları tek bir kaynağa yöneltmekten ziyade çeşitli kaynaklara başvurarak ele almayı

önermektedir. Armağan kitaptaki çalışmalarında genel olarak bu yönetime sadık kalmış, genel görüşleri sabit olarak iletmek yerine geliştirmiştir.

Bir tarihçi, tarihin tarihini anlamlandırmayı amaçlıyorsa, tarih yazımının ve anlayışının gelişimini gözlemlemeye çalışıyorsa, tarihçilere takdim edilen armağan kitapları neredeyse elzem bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Armağan kitaplara tarih yazımının belgeleri olarak bakıldığında belirli dönemler aralığındaki tarihçilik meseleleri metotları ve kuramları hakkında bilgiler verir. Ayrıca, onurlandırdıkları tarihçilerin etki alanları hakkında bilgiler vererek, tarih yazımındaki dönüşümlerin ve kişiler arası ilişkilerin tespitini sağlaması mümkündür. Bu şekilde armağan kitapların incelenmesiyle, tarihçilerin bulundukları dönemin tarih konularının, yazımı açısından tasalarının ve araştırmalarının kimlerden ve nasıl ilham alınarak ilerlediği tespit edilebilir. Tüm bunlar göz önüne alındığında armağan kitaplar, tarihçi kuşakların gerek kendi aralarındaki gerekse öteki kuşakların arasındaki bağlantıların tespitinde ve anlaşılmasında mühim bir rol oynayabilir. Yine de armağan kitapların tarih yazımı açısından incelenmesinde bazı temel zorlukların olduğu gerçeği üzerinde durulması gereken bir meseledir. Yukarıda da belirtildiği üzere tarih yazımı için armağan kitap alanının bir tarihi belgesi olma özelliği taşımaktadır. Bu özelliği, tıpkı devlet arşivinden bir belgenin tarihçiye getirdiği faydalarla birlikte zorlukları da bulunmaktadır. Armağan kitaplar içerik bakımından tam anlamıyla alana katkı sağlayamayabilir ve bibliyografik olarak takiplerinde güçlükler oluşabilir. Bu sebepler, armağan alana katkısında verimsizliğe neden olabilir. Her ne kadar yeni yayınlanmış armağan kitapların takip ve tespiti internet eşliğinde mümkün olsa da daha eski tarihli armağan kitapların tespiti ve içeriğinin bulunması oldukça güçlükler yaratabilen bir meseledir. Edwin S. Gleaves'inde belirttiği üzere, armağan kitaplar bir nevi bibliyografik hayaletlerdir ki, sayıları oldukça fazla olmasına rağmen bulunması oldukça zordur (Gleaves, 1985: 467). Bunun sebebi armağan kitapların konuların tam anlamıyla konularının kategorize edilmesinden çıkan zorluk ile ilintilidir. Özellikle, eski armağan kitapları için tarihçinin tıpkı bir arşivde belge arıyormuş gibi armağan kitapların konularını ve içeriklerini tespit etmesi gerekmektedir. Bu tespiti eklenen bir diğer sorun ise yukarıda da bahsedildiği üzere, armağan kitapların bazılarında içerik ithaf edilen kişiyle veya konuyla uyumlu olmamasıdır. Tüm bunlar göz önüne alındığında, akademinin mezarlığı eleştirisi ile daha anlamlı bir hale gelmektedir. Bu durum, ilgili alana dair yapılacak bir taramada içeriklerin tam istenilen şeyi vermemesine neden olabilmektedir. Her ne kadar tarih alanındaki armağan kitaplara dair bibliyografik çalışmalar mevcut olsa da, tam anlamıyla her birinin tespiti oldukça güçtür. Bu durumun bir sonucu olarak, armağan kitaplara dair yapılan bibliyografik çalışmalar genellikle belirli bir dönem aralığındaki çalışmalara odaklanabilmektedir. Tarihçi her ne kadar bir alana dair kolektif bir taramayı sağlamak için armağan kitaptan yararlanabilse de içerikleri birbirinden kopuk olan bir armağan kitap kendisinin çalışmasına engeller çıkarabilir. Yine de bu duruma tam bir olumsuzluk olarak bakılmamalıdır. Zira, tıpkı bir kütüphanenin raflarında bir şans eseri okunmaya değer veya çalışmasına farklı yönlerde katkı sağlayabilecek bir eser bulma fırsatı armağan kitaplar için de geçerlidir. Böylece, armağan kitaplar tarih alanı için keşfedilmeyi bekleyen bilgi hazineleri olma özelliği taşımaktadır.

Tarih yazımı için içeriksel önemine bakılırsa, armağan kitaplar temel olarak alanda atfedildikleri şahsiyetlerin bibliyografyalarına ve onların alandaki katkılarına ulaşmanın önemli bir aracı olarak görülebilir. Ayrıca, armağan kitapların giriş bölümlerinde alana ve kişilere dair sürpriz bilgiler ve ipuçları bulunabilir (Whitaker, 2021: 361). Armağan kitaplarını ilişkilerinin inşa ettiği kitaplar olduğunu söylemek yanlış olmaz. Armağan kitabının takdim edildiği bireyin akademik ağlarına, başka bir deyişle akademik çevresine ve etki alanına bir armağan kitabından ulaşmak mümkündür. Ayrıca, bireyin akademideki etki alanına dair bilgi edinme imkânı sunmaktadır. İlişkiler ağı eşliğinde kişinin bilgi birikimini, tarihsel görüşlerini ve çalışmalarını kimin etkilediğini görmek mümkün hale gelmektedir. Böylelikle bir tarihçinin yolunu kimlerin izlediği, düşüncelerinden kimlerin etkilendiğine de dair ipuçları sunar. Bu ise tarih açısından tartışmaların, fikirlerin ve iddiaların nasıl şekillendiğine ulaşmayı sağlamaktadır. Armağan kitabın takdim edildiği bireyin çalışmalar yürüttüğü konulara dair yeni çalışmaların sunulması, alanın gelişimine katkı sunacağı gibi konular üzerindeki yeni bulguların ve fikirlerin tespit edilmesini sağlayabilir. Başka bir deyişle, alandaki literatüre katkı sağlamakla birlikte literatür takibine olanak sağlamaktadır. Armağan kitapların incelenmesiyle öncüllerin ve ardılların tarih alanında yaptıkları çalışmaları ve ortaya koydukları düşüncelere ulaşmanın önemli kaynaklarından biridir. Özellikle, yeni bir yöntem veya perspektif sunan bir tarihçinin armağan kitabını okumak, tarih alanındaki dönüşümlerin algılanması ve anlaşılması için oldukça önemlidir.

Norman Itzkowitz'e takdim edilen armağan kitabı uygun bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Norman Itzkowitz'in Osmanlı Tarihine yenilik ve farklı bakış açıları sunmuş, alanda kesin olarak kabul edilmiş algıları doğrudan sunmak yerine, sergileyerek alanın farklı bir bakış açısına sahip olmasına katkıda bulunmuştur. Takdir ile karşılanan bu katkı, sunduğu vizyonun gelişmesini sağlamıştır. Armağan kitabı, sunduğu makalelerle alandaki yeniliklere ve çeşitli konulara değinerek Osmanlı Tarihine dair değerli araştırmaları içinde barındırarak ufuk açıcı bir armağan kitabı örneği olma özelliğine sahiptir.

Norman Itzkowitz'in Tarihçiliği ve Hocalığı

Itzkowitz, çalışmaları ile Osmanlı Tarihi çalışmalarına farklı bir bakış açısı geliştirmiş ve günümüzde de kabul gören ve etkilerini sürdüren çalışmalara imza atmıştır. 1959 yılında Itzkowitz, *Mehmet Raghip Pasha: The Making Of an Grand Vezir* isimli doktora tezini kaleme almış, Osmanlı Tarihi çalışmalarında çarpıcı etkisi bulunan "Eighteenth Century Ottoman Realities" isimli makalesine kaleme alarak Oryantalist zihniyete karşı çıkarak, Amerikan Osmanlı Çalışmalarının temel eserlerinde Lybyer'in Osmanlı Devleti ve toplumuna dair kanonlaşmış görüşlerini eleştirerek sorgulanmasını sağlamıştır. Ayrıca, Gibb ve Bowen tarafından yayınlanan *İslam Toplumu ve Batı* adlı eserleri tenkit etmiştir. Genel eleştiriye bakıldığında Itzkowitz, Doğu dillerine ve kaynaklara gerek olmaksızın, Batılı kaynaklardan ve basmakalıp iddialar ile yapılan oryantalist tarihçiliği eleştirmiştir (Lockman, 2010: 150-151; Tezcan, 2012a: xix-xx). Ayrıca Itzkowitz, öğrencisi olduğu Lewis Thomas'ın ani ölümü sebebiyle yayınlanamamış çalışmaları ile ilgilenmiş ve yayınlamıştır. Thomas'ın Itzkowitz tarafından yayınlanan iki

çalışması ise *Elementary Turkish* ve *A Study Of Naima*'dır. *Elementary Turkish*, Türkçe gramer ve dil öğrenme kitabıyken, *A Study of Naima* ise ilk resmi Osmanlı vakanüvisi olan Naima'ya dair ilk çalışmalardan biridir. 1973 yılına gelindiğinde Itzkowitz, "Ottoman Empire and Islamic Tradition" ile Osmanlı Devleti ve İslam üzerine genel hatlarıyla öğretici ve bilgilendirici bir çalışma kaleme aldı. 1970'li yılların başlarında Itzkowitz, psikanalizme ilgi duymuş ve bu sebeple National Psychological Association for Psychoanalysis'de çalışmalar gerçekleştirmiştir (Tezcan, 2012a, s. xx). Böylelikle tarih çalışmalarında, tarihi şahsiyetleri psikoanalitik yöntem ile incelemiş, psikotarih alanında önemli çalışmalar ortaya koymuştur. Bu alanda en çok dikkat çeken çalışmalarından birisi 1984'te Vamık D. Volkan ile birlikte *Immortal Atatürk: A Psychobiography* isimli 1984'te yayınlanmış olan çalışmasıdır (Zens, 2010: 152). Çalışmada Atatürk'ün erken dönem yaşamı incelenmiş ve bireyin kişisel tecrübelerinin ve yaşanmışlıklarının tarih açısından önemini göstermiştir. Itzkowitz L. Carl Brown ile birlikte 1977'de *Psychological Dimensions of Near Eastern Studies* isimli çalışmayı yayınlamış, 1991 yılında ise Virginia Üniversitesi'nde davranışsal tıp ve psikiyatri kliniği profesörlüğü unvanını almıştır (Barbir ve Tezcan, 2019: 341). Ayrıca 1990'ların sonlarında Itzkowitz, etnik çatışmalara dair çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmaların konuların bakıldığında, Türk-Yunan ilişkileri ve Balkanlardaki milletlerin etnik çatışmaları gibi konulara dair çalışmalar yürütmüştür (Tezcan, 2012a: xxi). Tüm bu geniş çalışma alanı ve multidisipliner perspektifi sayesinde Tarih çalışmalarına mühim katkılar sağlamış, tarihi meselelerin farklı boyutlardan ve kaynaklardan anlaşılmasının mümkün olduğunu göstermiştir.

Itzkowitz yukarıda da gösterildiği üzere çeşitli meselelere dair çalışmalar yürütmüş ve tarih alanında yeni çalışmaların oluşmasına önemli etkileri olmuştur. Osmanlı Tarihi alanındaki mühim örnekler olma vasfını sağlayan çalışmalarındaki eleştirel tutum, Osmanlı Tarihi alanındaki oryantalist genel anlatının eleştirilmesine katkı sağlamıştır. Itzkowitz, Batı'daki Osmanlı Tarihi çalışmalarının genellikle iki zayıflığı olduğunu belirtmiştir. Birincisi, Osmanlı Devleti'nin kurumlarındaki iç değişimleri dikkate almamalarıdır. İkincisi ise resmî belgelerin temel alınmasının bir neticesi olarak klasik anlatıya bağımlı kalmalarıdır. Her iki zayıflığın kaynağı ise, Batılı elçiliklerin ve konsoloslukların raporlarına ve Batı seyahatnamelerinde yansıtılan anlatıya güvenme eğilimidir (Itzkowitz, 1959: 1). Batılı gözlemcilerin Doğu'ya karşı bilgi eksikliği ve önyargıları doğrudan çalışmalar üzerinde olumsuz ve tek taraflı bir bakış açısı yaratmıştır. Özellikle, erken Osmanlı Tarihi çalışmalarında Batılı tarihçilerin Osmanlı kaynaklarından ziyade Batı kaynaklarına odaklanmaları ve çalışmalarının etkilerinin halen sürmesidir. Erken çalışmalardaki bu eksiklik muhtemel olarak Yakın Doğu dili bilmemenin ve gereksiz olduğu düşüncesiyle ilişkilidir. Çünkü yaygın görüşe göre bilinmesi gereken her şey zaten Batı kaynaklarında bulunmaktaydı (Itzkowitz, 2012: xxxii). Batı kaynaklarına olan bağımlılıkları eleştiren Itzkowitz, Batı kaynaklarının tamamen göz ardı edilmesinin ve reddedilmemesi gerektiğini, yeniden kritize edilmesi gerektiğini önermektedir. Kritizenin sağlanması için ise önyargıların ve yanlış anlaşılmanın önüne geçilmesi için çaba göstermekle birlikte, Osmanlı kaynaklarıyla karşılaştırarak ve incelenerek uygulanmasını önermektedir (Itzkowitz, 1959: 2). Itzkowitz çalışmalarında geliştirdiği yöntemleriyle Osmanlı ve Orta Doğu Tarihine dair önemli perspektifler sunmuş ve yeni bakış açılarının

oluşmasına katkı sağlamıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin yapısının tek bir kaynak ile anlaşılabilirliği önyargısına karşın farklı kaynaklarla birlikte yapının anlaşabileceğini ortaya koymuştur. Başka bir deyişle, tarih yazımında yalnızca Batı'nın kaynaklarının hegemonya oluşturmaya karşı çıkmıştır. Batı'daki Osmanlı Tarihi çalışmalarındaki genel kabul edilmiş, tezlerin yeniden gözden geçirilmesi meselesine katkı sağlamıştır. Böylece, tarih alanındaki pek çok eski bakış açısının eleştirilmesine vesile olmuştur. Bu çalışmada incelenen armağan kitabındaki makalelere göz atıldığında, yeni konular ve farklı kaynaklara odaklanılarak Osmanlı Tarihini anlamlandırma çabası, Itzkowitz'in çalışmalarındaki amaçları ve yöntemleriyle paralel olma özelliği taşımaktadır.

Armağan kitabı için kişinin öğretici yönü, yönlendiriciliği ve öğrencilerine yaklaşımı oldukça önemli bir meseledir. Itzkowitz'in bu yönüne dair Baki Tezcan "kağıda dökülmemiş eserleri" benzetmesi yapmış meslektaşları ile olan ilişkilerine ve öğrenciler ile doğrudan ilgilenecek eğitim sistemine verdiği öneme vurgu yapmıştır (Tezcan, 2012a: XXIII). M. Şükrü Hanioğlu'nun belirttiğine göre ise öğrencileri onu yalnızca bir akademisyen olarak değil, aynı zamanda verdiği cömert destekler ile bir baba figürü olarak görüyorlardı (Denise, 2024). Itzkowitz yalnızca Orta Doğu çalışmalarına yön vermekle ve geliştirmekle kalmamış, bu alanda çalışacak akademisyenlerin de yol göstericisi olmuştur. Itzkowitz, gerek öğrencileri gerekse tanıklık edenlerinin söylediklerine bakıldığında, kendisinin öğrenci yetiştirmeye verdiği önem açık bir biçimde anlaşılmaktadır. Bu incelemenin konusu olan armağan kitabı ise Itzkowitz'in öğrenci yetiştirme de ve Tarih çalışmalarında açtığı yeni yönlerin muvaffakiyete erdiğinin kanıtı niteliğindedir.

Armağan Kitabının İçeriği

Kitap, Norman Itzkowitz'in son doktora öğrencisi olan Baki Tezcan'ın "Bir Hoca ve Tarihçi Olarak Norman Itzkowitz" isimli yazısı ile başlamaktadır. Tezcan yazısında, Itzkowitz'in oryantalizme getirdiği eleştiriye değinmiş ardından çalışmalarından kısaca bahsederek Itzkowitz'in geniş yelpazeli çalışma alanını okuyucuya sunmuştur. Itzkowitz'in oryantalist düşünceye karşı çıkışına vurgu yaparak Orta Doğu araştırmalarındaki önemini vurgulamıştır. Ardından, Itzkowitz'in bir hoca olarak akademiye, eğitime ve öğrencilere katkılarından bahsetmiştir. Tezcan'ın yazısından sonra, Itzkowitz'in "18. Yüzyıl Osmanlı Gerçekleri" (Eighteenth Century Ottoman Realities) isimli makalesine yer verilmiştir. Makalede Itzkowitz özellikle, pek çok Amerikan tarihçisinin Lybyer'in Yakın Doğu tezi üzerinden Osmanlı toplumunu anlamaya çalıştığını belirterek bunun kusurlu ve sınırlayıcı olduğunu vurgulamıştır (Itzkowitz, 2012: xxxviii). Itzkowitz, Lybyer'in tezini açıkladıktan sonra genel sorunsalı Doğu dillerini ve kaynaklarını göz ardı ederek Batı'nın gözü ve önyargısı ile Osmanlı toplumunu anlamaya çalışmakta bulmuştur. Sonrasında Itzkowitz, Gibb ve Bowen'in 18. Yüzyıla dair temel görüşlerini eleştirmektedir. Mesela, Lybyer, Gibb ve Bowen'in tezinde göre 18. Yüzyılda Müslüman doğan sadrazamların çoğunluktadır. Oysa Itzkowitz bu durumun doğru olmadığını belirli örnekler ile göstermiştir. Kısacası Itzkowitz, 18. Yüzyıla dair temel kabul edilmiş Batılı kaynakları belirli örnekler ile eleştirmiş ve yeni bir bakış açısı sunmuştur. Itzkowitz'in kanonik makalesi

ardından kaleme aldığı Giriş bölümünün başında Karl K. Barbir, Ortadoğulu bir gazetecinin kendisini tanııtışından bahsetmektedir. Gazeteci kendisini, Hristiyan, Katolik, Rum-Katolik, İsraili, Arap olarak tanımlamaktadır. Bu örnek ile Barbir, Osmanlı'nın etnik, dini ve kültürel açıdan çeşitliliğine vurgu yapmaktadır (Barbir, 2012: 1).

Giriş bölümünde Barbir, kültürel, etnik ve dini çeşitliliğe sahip Osmanlı Devleti'nin dışarıdan bir bakış açısıyla tam anlamıyla anlaşılamayacağına dikkat çekiyor (Barbir, 2012: 3). Bu sebeple Barbir'a göre, Doğu'dan Avrupa'ya uzanan bir Osmanlı Devleti'nin bu kadar uzun süre dağılmadan var olabilmesinin anlaşılması için onun iç dinamiklerinin ve toplumların uyumları üzerine durulması gerekmektedir. Barbir, kitabın gayesinin Osmanlı Devleti içerisindeki çeşitli kimlik yapılarının örneğini sunmak ve kamuoyundaki indirgenmiş genel kaniya tezatlık oluşturmak olduğunu belirtmiştir. Barbir'ın belirttiği gibi kitapta pek çok konu farklı okumalar dahilinde çeşitli fikirler sunmaktadır.

Dört kısımdan oluşan kitabın Osmanlı Öncesi ve Erken Osmanlı Dönemi başlıklı birinci kısmı, 4 makaleden oluşmaktadır. Birinci makale Scott Redford'un "Selçuklu Döneminde Anadolu'da Sözcükler, Kitaplar, Yapılar" isimli makalesidir. Scott Redford, Selçuklu dönemindeki sınırlı yazılı eserlerin yol açtığı karanlıktan bahsetmektedir. Iktowitz'de bu kaynak kıtlığından bahsederek "araştırmacılara mezar" bir alan olduğunu belirtmiştir (Redford, 2012: 11). Redford yazısında Selçuklu döneminde yazının ne anlam ifade ettiğinden bahsetmektedir. Çok kültürlü ve dilli olan Anadolu'da Selçuklu yapılarında yazılı ve görsel sanatında hükümdarın meşruiyeti ve hâkimiyetin sağlanması adına bir kamusal mesaj olarak kullanıldığını makalesinde göstermiştir (Redford, 2012: 19-22).

"Bapheus ve Pelekanon" isimli ikinci makalede Rudi Paul Lindner, Osmanlıların askeri stratejilerinin göçebeden yerleşğe dönüşümüne ışık tutmak amacıyla iki savaşta uygulanan taktikleri kaynaklar üzerinden analiz etmektedir. Bizans kaynakları eşliğinde Osmanlı askeri geleneğinin nasıl şekillendiğini ele almaktadır (Lindner, 2012: 24).

Ruth A. Miller'ın "14. Yüzyılda Bitinya'da Dinî ve Etnik Kimlik: Gregory Palamas ve Chionai Örneği" makalesi ise 14. Yüzyıldaki dini ve etnik kimliğin dönem için ne ifade ettiği ve nasıl dönüşüm sağladığını anlatmakla birlikte Chionai üzerinden din değıştirme meselesine değinmektedir (Miller, 2012: 47). Mesela, Türk olmak ifadesi yalnızca etnik değil dini bir anlamda ifade etmektedir. Miller'ın makalesi dönemin dini ve etnik dönüşümünü doğru analiz etmeye örnek bir çalışmadır.

Heath. W. Lowry'nin "Osmanlı Sultanları İçin Hazırlanan Ekmekte Bursa Sarayının Rolü" isimli makalesi ise, Bursa sarayında yapılan un ve ekmeğin nasıl bir gelenek haline geldiğini anlatan orijinal bir çalışmadır. Ayrıca, seyyahların ifadelerinden ve Bizans kaynaklarından istifade eden Lowry, Osmanlı Devleti'nin Bursa'daki sarayından ve Osmanlı sarayının ve padişahın yemek alışkanlıklarını incelemiştir (Lowry, 2012: 55-56,61).

16. ve 17. Yüzyıllar isimli ikinci kısma gelindiğinde, Cornell H. Fleischer'ın "Gölgelerin Gölgeleri: 1530'larda İstanbul'da Siyasette Kehanet" isimli makalesi kehanetlerin ve falcıların siyasi meşruluğu ve kuvveti sağlamak amacıyla nasıl araç

haline geldiğine örnekler veren bir çalışmadır. Fleischer Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatının ilk evresinde kehanetlerin yoğun etkisi olduğunu vurgulamış ve dönemin kehanet literatürünü incelemiştir. Aynı zamanda, siyasi kararların alınmasında kehanetlerden istifade edildiği ortaya koymuş, kehanetlerin Osmanlı rejiminin yapılandırılmasına ve pekişmesine etkisine dikkat çekmiştir (Fleischer, 2012: 66).

Itzkowitz'in ilk doktora öğrencisi olan İ. Metin Kunt'ın "Bir Şehzade Sancağa Çıkar(Bir İhtimal Dönmek Üzere)" isimli makalesinde ise, şehzadelerin sancağa çıkma geleneğini tarihsel olarak açıklanmıştır (Kunt, 2012: 80-82). Kunt, şehzadelerin sancağa çıkışları, sancak süreçlerinden bahsetmiş, şehzadelerin kendi siyasi kuvvetlerini ve hanelerini sancak süreçlerinde nasıl kurdukları işlenmiştir. Ayrıca, tahta çıkış ile sancak süreci incelenmiştir.

Baki Tezcan'ın "Karanlığı Dağıtmak: Molla Ali'nin Yaşamı ve Eserleri Işığında 17. Yüzyıl Başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda "İrk" Siyaseti" isimli makalesinde Avrupalıları şaşırtan "Zenci Kadı" Molla Ali'nin siyasi yükselişini anlatmaktadır (Tezcan, 2012b: 92). Tezcan makalesinde, dönemin etnik çeşitliliğine ver ırk algısına dair fikir vermektedir.17.yüzyılda Osmanlı'daki dönemin ırk perspektifini, kara hadımların güç kazanış meselesinden ve tepkileri incelemektedir (Tezcan, 2012b: 116). Tezcan'ın önemli vurgusu ise, ırksal gerilimin siyahilere karşı önyargıdan değil, ön yargıların siyaset ile yeniden üretilmesidir.

Jane Hathaway'in "Rıdvan Bey'in Şanlı Soyuna("Exalted Lineage") "Yeni Bir Bakış: Osmanlı Mısırı'nda Bir Ayanın Düzmece Şeceresi Üzerine Yeni Bir Yorumlama" isimli makalesi ise, başlangıcın Norman Itzkowitz'in "Eighteenth Century Ottoman Realities" isimli makalesinin Osmanlı tarihçiliğine etkisinden bahsederek, olaylara ve kaynaklara farklı perspektiflerde yaklaşılması gerektiği vurgusunu yapmaktadır (Hathaway, 2012: 117). Hathaway, Rıdvan Bey'in şeceresinde atalarının soyunu Kureyş ve Hz. Muhammed soyundan geldiği şekilde ayarlanarak hac emirliğini elde edebilmesi adına meşru zemin oluşturma gayesi görülmektedir (Hathaway, 2012: 131). Hathaway'in bu makalesi hem Osmanlı'daki kimliğin algılanış ve şekillendirmesine önemli bir örnektir.

18. ve 19. Yüzyıllar başlıklı üçüncü kısım ise, Cemal Kafadar'ın "Yeniçeriler ve Osmanlı Döneminde İstanbul'un Ayaktakımı: Yok Yere mi Asiydiler?" ile başlamaktadır. Kafadar'ın bu makalesi 1991'deki Princeton Üniversitesi'ndeki Itzkowitz'in de katıldığı bir seminerin tebliğinden meydana geliyor. Editör olarak Tezcan, bu yazının kitapta yayınlanmasını önermiştir (Kafadar, 2012: 135). Kafadar'ın makalede genel hatlarıyla "duraklama ve gerileme paradigması" konusuna değinmektedir. Sonrasında Yeniçerilerin Osmanlı toplumundaki yere değinilmektedir. Bu izahlara ek olarak, yeniçerilerin tarikatlar ve loncalar ile ilişkilerine değinmiştir. Kafadar, yeniçerilerin tarihsel süreçler üzerinden ele alarak dönüşümlerinden bahsederken 17. Yüzyılda yeniçerilerin bir sınıf halini aldıklarını belirterek bir sınıf olarak yeniçerileri incelemektedir (Kafadar, 2012: 139).

Karl K. Barbir'ın "Bir Osmanlılık Emaresi: Osmanlı Görevlilerinin Mülklerinin Müsadere Edilmesi" isimli makalesi gelmektedir. Kafadar'ın

makalesiyle benzer şekilde bu makalede tebliğ kökenli bir makaledir. Makalede Osmanlı toplumlarının etnik, dini ve coğrafi çeşitliliğine işaret edilerek, lojistik ve yönetimin sağlanılışından bahsediliyor. Sonrasında Osmanlı seçkinlerinin münferit olmadığı kendilerine ait kapıları olduğu bu bakımdan sultanı ve hanedana benzer biçimde oldukları belirtilmiştir. Ardından Barbir, gelir kazanma olarak basite indirgenmiş olan müsadere uygulamasını farklı bir bakış ile incelemiştir (Barbir, 2012: 164). Osmanlı Devleti'ndeki müsadere sistemine dair genel kabul görmüş olan kaybedilen gelirleri geri getirme gayesinden ziyade, (Barbir, 2012: 165) Osmanlı kimliğini benimsetme, elitleri denetim altında tutma ve merkezi otoriteyi sağlama gibi yönleri olduğunu belirtmektedir.

Sonraki makale ise, Berrak Burçak'ın "Osmanlı Sefaret Müessesesi ve 18.Yüzyıl Osmanlı Tarihi: Göçek'e Bir Alternatif" isimli makaledir. Burçak, Fatma Müge Göçek'in East Encounters West adlı kitabındaki Avrupa'ya gönderilen diplomatik heyetlerin tarihsel dönüşüme fikirlere alternatif bir düşünce sunma amacı taşımaktadır.

Burçak, çalışmasında Osmanlı Devleti'nin aldığı yenilgiler ve Batı'nın ilerlemesindeki artış eşliğinde Batı ile olan diplomasinin şekillendiği düşüncesin karşı Osmanlı'nın kendi iç dinamiklere vurgu yaparak "yenilgi Batılılaşmaya götürür" formülüne karşı bir alternatif üretmektedir (Burçak, 2012: 180).

Janet Klein'in "Çatışma ve işbirliği: Abdülhamid Dönemi Kürt-Ermeni ilişkilerini Yeniden Değerlendirmek (1876-1909)" isimli makalesi ise 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı (93 Harbi sonrası Ermeniler ve Kürtler arasında çıkan etnik çatışmayı incelemektedir. Klein, Ermeni, Türk ve Kürt görüşlerini ele alarak 3 grubun meseleye nasıl baktığını açıklamıştır (Klein, 2012: 182). Sonrasında meselenin yalnızca etnik, cemaatçilik veya devlet olarak ele alınamayacağını belirtmektedir. Klein'in üzerinde durduğu konu savaş sonrası değişen sınırlarla ortaya çıkan arazi sorunun bir vesilesi olarak iki etnik grup arasında gerilimin varlığıdır. Ayrıca, devletinde bölgedeki otoritesini sağlamak maksadıyla bu çatışmadan istifade ettiğini vurgulamaktadır. Ek olarak, dış etkiler olarak görülebilecek konsolosların tutumuna da vurgu yapan Klein, Kürt-Ermeni ilişkisinin farklı yönleriyle incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Klein, 2012: 196).

Engin Deniz Akarlı'nın "Kızlar ve Babaları: Genç Bir Dürzi Kadının Başından Geçenler (1894-1897)" isimli makalesinde Necla isimli Dürzi bir Kadının hayat hikâyesi eşliğinde bir toplumsal değerlere, aile yapısına, dini geleneklere dair bilgiler vermektedir (Tezcan ve Barbir, 2012: 197-198). Bu bilgilere ek olarak mevcut dönemdeki misyonerlik faaliyetleri ve Osmanlı Devleti'nin bu faaliyetlere karşı ne gibi önlemler almayı hedeflediğine dair bilgiler sunmaktadır (Tezcan ve Barbir, 2012: 212). Akarlı, Necla'nın hayat hikayesi üzerinden II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Devleti'nin taşra ile olan ilişkileri ve misyonerlik faaliyetlerin toplumsal olaylarla ilişkisine dair bir makale kaleme almıştır.

Bir sonraki makale ise, Şuhnaz Yılmaz'ın "Kayıp Giden Şanın Peşinde: Pan-İslam ve Basmacı Hareketlerinde Enver Paşa'nın Rolü" isimli makalesidir. Yılmaz, Enver Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki aktiviteleri üzerinden Türk-

Sovyet ilişkilerinin gelişimini ve Orta Asya’da gerçekleşen İslam ve milliyetçilik hareketleri ile Enver Paşanın bağlantısını ele almıştır (Yılmaz, 2012: 228-231) .

Nilüfer Hatemi ise, “Mareşal Fevzi Çakmak’ın Ailesi ve Eğitimi: Bir Yetiştirme Süreci” ise Fevzi Çakmak’ın hayatı, ailesinin geçmiş ve ailesini anlatmaktadır (Hatemi, 2012, ss. 242-243). Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyetine geçişte önemli bir tarihsel figür olan Fevzi Çakmak’ın hayatına dair bilgiler ile Fevzi Çakmak’ın döneme olan etkisinin daha anlaşılır olacağını belirtmektedir (Hatemi, 2012: 252).

Bir diğer makale ise, İpek K. Yosmaoğlu’nun Erken Cumhuriyette Türk kadınının yeni kimlik inşasındaki rolünü anlatan “Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Kadınları ve Kamusal Kimlikleri”dir. Yosmaoğlu, Kemalist ideolojinin kadınların özgürleştirilmesini pragmatizmi eleştirmekle birlikte, reformlarla birlikte cinsiyet eşitliği vurgusunun yapıldığını, dahası eğitilmiş ve meslek sahibi kadınların oluşmasını sağlaması ve “Türk feminizmi” geleneğini ürettiğini belirtmiştir (Yosmaoğlu, 2012: 252). Yosmaoğlu, makalesinde Erken Cumhuriyet Döneminde kadının ne ifade ettiği ve dönemin hükümetinin kadınların üzerindeki etkisini, belirli konular ve dönemin literatürü üzerinden ele almaktadır (Yosmaoğlu, 2012: 270).

Son olarak, Itzkowitz ile ortak birçok psikoanalitik çalışma gerçekleştirmiş Vamık D. Volkan’ın “Kemal Atatürk’ün Psikoanalitik Biyografisi Üzerine” isimli makalesi yer almaktadır. Volkan, makalenin başında Itzkowitz ile tanışma hikâyesini anlatmaktadır (Volkan, 2012: 273). Volkan ve Itzkowitz, Ortadoğu’daki tarihsel ve grup psikolojisi ile ilgili toplantı da her ikisinin de “Atatürk ve Kadınları” isimli birer tebliği getirmeleri sonucu, ortak amaç ve ilgilerinin olduklarını fark edip birbirlerini anlamalarına vesile olduğundan bahseder. Sonrasında Volkan ve Itzkowitz çeşitli projelerde iş birliği yapmış, iki adet psikoanalitik biyografi kaleme almışlardır. Makalenin devamında Volkan, Psikoanalitik Tarihi yazımındaki zorluklardan bahsettikten sonra, yöntem ve kuramlardan bahsetmektedir (Volkan, 2012: 278-285). Sonrasında ise, Mustafa Kemal Atatürk’ün ilk hatırladığı hatıralarını analiz ederek, ileride yaptığı şeyler üzerindeki etkilerini açıklamaktadır. Ayrıca, bir Kıbrıs Türkü olarak milli hislere sahip olmanın Atatürk biyografisi yazarken zorluklara neden olduğu ve aşılması için emek sarf ettiğinden bahsetmektedir.

Sonuç

Bir armağan kitabı, bilim alanına katkı sağlayan şahsiyetin sunduğu faydaların aynası olmakla birlikte, şahsiyetin çalışmaların örnek ve devam niteliği taşıyacak çalışmaları içinde barındırarak bilim alanının ilerlemesinin bir örneği olmalıdır. Armağan kitaplar, yalnızca takdim edilen kişinin aşırı idealize edilip, içerik açısından bilimsel ilerlemeye katkı sağlamaz bir biçimde olmamalıdır. Armağan kitabı takdim edilen kişinin çalışmalarından ne kopuk ne de sabit bir bağımlılık içermelidir. Armağan kitabı bu bakımdan yalnızca takdim edildiği kişiye bir şükran aracı olmaktan ziyade, akademik bir miras örneği olma özelliği taşımaktadır.

Tarih alanında, katkı sağlamış bir bireyin çalışmalarının ve tespitlerini temele alarak, çalışmaların bağdaşıklık içeren ve alanın gelişmesine katkı sunan çalışmalardan oluşması dikkate değer bir tür olmasını sağlamaktadır. Bir tarihçinin armağan kitabın takdim edildiği bireyin yaşamının, çalışmalarının ve kişisel ilişkilerinin akademik etki alanı ve bireyin çalışmalarının bibliyografyasını sunması mühim bir katkıdır. Bireyin alandaki çalışmalarının etkilerinin eşliğinde, tarih alanındaki öncüllerin ve ardıllarının çalışmaları arasındaki bağ kurmasına ve alandaki çalışmaların kaleme alınışı eşliğinde dönüşümünün anlaşılması açısından önemli bir türdür. Armağan kitapları tarihçiler için geçmiş çalışmalara ve gelecekteki çalışmalara ışık tutma özelliği taşımaktadır. Bu sebeple, bir tarihçi armağan kitaplara yalnızca tarihsel bilgi kaynağı olarak değil, alanın gelişiminin ve dönüşümünün yansıması olarak bakmalıdır. Bu bakımdan, tarih yazımının belgeleri olma özellikleri taşımaktadırlar.

Çalışma, armağan kitapların yalnız takdim edildiği kişiye saygı göstergesi olarak ele alınmaması gerektiğini, bir bilim alanının gelişimine katkı sunan bir kaynak türü olduğu fikrini savunmaktadır. Armağan kitaplara dair bir araştırma gerçekleştirmesinde belirli zorluklar bulunmaktadır. Temel olarak, armağan kitapların kronolojik takiplerinin ve içeriklerinin bulunmasındaki zorluklar, armağan kitapların doğası gereği nasıl hazırlanacağını belirli yönlerden sorun içermesi ve bu sebeple armağan kitabın hazırlanmasındaki amaçlara dair belirli problematikler, armağan kitabına dair bir çalışmanın karşılaşılabilecek zorluklardır. Armağan kitaplara dair eleştirilere bakıldığında, bir armağan kitabının neler sunması gerektiği açıklanabilir hale gelmektedir. Armağan kitaplar çeşitli nedenler ve etkenler vesilesiyle farklı tiplerde ortaya çıkabilecek çalışmalardır. Armağan kitaplara yönlendirilen eleştiriler, genellikle türün suistimal edilmesine, akademik bir değer taşıma gayesi gütmeksizin takdim edildiği kişiyi onurlandırmaya odaklanmasına, takdim edilen birey ile armağan kitabın içeriğinin uyumsuzluğuna dikkat çekmektedir. Bu sorunlar bir armağan kitabının nasıl olması gerektiği sorusunu elzem kılmaktadır.

Çalışma, Itzkowitz'e takdim edilen armağan kitabı bir örnek olarak ele almaktadır. Osmanlı Dünyasında Kimlik ve Kimlik Oluşumu, yalnızca, Itzkowitz'i onurlandırmaya çalışıp, içeriğinin akademik değerden yoksun olmasına neden olmayan bir örnektir. Armağan kitabına genel hatlarıyla bakıldığında, içerdiği makalelerin Itzkowitz'in çalışmalarının ve düşüncelerinin izlerini taşıdığı gözlemlenmektedir. Itzkowitz'in düşüncelerini sabit bir tez olarak aktarılmaya çalışılmamıştır. Yazarlar makalelerinde hem Itzkowitz'in çalışmaları ile bağlantılı olmayı başarmış, hem de farklı bakış açıları sunmuşlardır. Ayrıca araştırmacılar, tarihi olayları genel kabullere veya tek bir kaynağa dayalı tek bir taraftan bakarak değil, farklı kaynaklarla, yönlerle ve sorularla incelemişlerdir. Tüm bunlar göz önüne alındığında Kitabın armağan kitap türü için bir örnek niteliği taşımakla birlikte, Osmanlı Tarihi için özgün ve ufuk açıcı bir çalışmadır. Bu bakımdan, armağan kitabın nasıl bir işlevi olduğu sorunsalı üzerine düşünen kişilerin göz atması gereken bir örnektir.

Etik Beyanı: Bu çalışma etik ve telif kurallarına uygun olarak yürütülmüştür. Arşiv belgeleri ve literatür kaynakları üzerinden yürütülen bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Barbir, K. K. (2012). Giriş (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itzkowitz armağanı* (ss.1-7). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Barbir, K. K. (2012). Bir Osmanlılık emaresi: Osmanlı görevlilerinin mülklerinin müsadere edilmesi (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itzkowitz armağanı* (ss.163-174). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Barbir, K. K. ve Tezcan, B. (2019). Norman Itzkowitz (1931–2019). *Review of Middle East Studies*, 53(2), 340-342.
- Bloch, M. (2020). Tarihin savunusu ya da tarihçilik mesleği. (M. A. Kılıçbay, Çev.). Ötüken Neşriyat.
- Burçak, B. (2012). Osmanlı sefaret müessesesi ve 18.Yüzyıl Osmanlı Tarihi: Göçek'e bir alternatif (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itzkowitz armağanı* (ss.175-180) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Carr, E. H. (2011). Tarih nedir? (M. G. Gürtürk, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Denise, V. (2024). Norman Itzkowitz, authority on Ottoman history and former head of Wilson College, dies at 87. 25 Kasım 2024 tarihinde <https://www.princeton.edu/news/2019/02/01/norman-itzkowitz-authority-ottoman-history-and-former-head-wilson-college-dies-87> adresinden erişildi.
- Düzenli, H. İ. (2009). Armağan kitaplar: Sanat Tarihi, Mimarlık Tarihi ve arkeolojinin buluşma mekanları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (14), 643-656.
- Akarlı, E. D. (2012). Kızlar ve babaları: genç bir Dürzi Kadının Başından Geçenler (1894-1897) (Z. N. Yelçe, Çev). Tezcan, B. ve Barbir, K. K. (Ed.). *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itzkowitz armağanı* (ss.197-217). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Ender, A. ve Wälchli, B. (2012). The making of a festschrift, is it a ritual? A. Ender, A. Leemann ve B. Wälchli (Ed.), *Methods in Contemporary Linguistics* (143-168). Berlin: De Gruyter.

- Ergut, F. (2021). *Tarihin hakikatleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fleischer, C. H. (2012). Gölgelelerin gölgeleri: 1530'larda İstanbul'da siyasette kehanet (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.65-78). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Gleaves, E. S. (1985). A watch and chain and a jeweled sword; or, the graveyard of scholarship: The Festschrift and Librarianship. RQ, 466-473.
- Goffman, E. (2017). *Etkileşim ritüelleri: yüz yüze davranış üzerine denemeler*. (A. Bölükbaşı, Çev) Ankara: Heretik.
- Hatemi, N. (2012). Mareşal Fevzi Çakmak'ın ailesi ve eğitimi: bir yetiştirme süreci (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (s.241-249). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Hathaway, J. (2012). Rıdvan Bey'in şanlı soyuna ("exalted lineage") "yeni bir bakış: Osmanlı Mısırı'nda bir ayanın düzmece şeceresi üzerine yeni bir yorumlama (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.117-132) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Horowitz, I. L. (1991). *Communicating ideas: the politics of scholarly publishing*. Transaction.
- Hüseyin Remzi. (1305). *Lügat-i Remzî*. İstanbul: Matbaa-i Hüseyin Remzi.
- Itkowitz, N. (1959). *Mehmed Raghib Pasha: The making of an Ottoman grand vezir*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Princeton University.
- Itkowitz, N. (2012). 18. yüzyıl Osmanlı gerçekleri (Z. N. Yelçe, Çev). K. K. Barbir ve B. Tezcan (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.xxix-xivi) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kafadar, C. (2009). *Kim var imiş biz burada yoğ iken: dört Osmanlı: yeniçeri, tüccar, derviş ve hatun*. Metis.
- Kafadar, C. (2012). Yeniçeriler ve Osmanlı döneminde İstanbul'un ayaktakımı: yok yere mi asiydiler? (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.135-161). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Karaman, A. (2017). *Türk dili ile ilgili yayımlanmış armağan kitaplar bibliyografyası*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kerber, L. K. (1974). Of the making of festschriften... . *Reviews in American History*, 2(2), 299-305.
- Klein, J. (2012). Çatışma ve işbirliği: Abdülhamid Dönemi Kürt-Ermeni ilişkilerini yeniden değerlendirmek (1876-1909) (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.181-196). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

- Kunt, İ. M. (2012). Bir şehzade sancağa çıkar (bir ihtimal dönmek üzere) (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.79-90). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Lindner, R. P. (2012). Bapheus ve Pelekanon (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.23-34) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Lockman, Z. (2010). *Contending visions of the Middle East: The history and politics of orientalism*. Cambridge University.
- Lowry, Heath. W. (2012). Osmanlı sultanları için hazırlanan ekmekte Bursa sarayının rolü (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Miller, R. A. (2012). 14. Yüzyılda Bitinya’da dinî ve etnik Kimlik: Gregory Palamas ve Chionai örneği (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.35-53). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Morley, S. G. (1929). The development of the homage-volume. Bulletin of the American Association of University Professors (1915-1955), 15(4), 291-294.
- Özcan, A. (2013). M. Fuat Köprülü tahrir defteri gördü mü? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(2), 5-18.
- Redford, S. (2012). Selçuklu Döneminde Anadolu’da sözler, kitaplar, yapılar (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.1-22). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Roberts, L. M. (1972). *A Bibliography of Legal Festschriften*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Şahin, H. (2011). 2000-2010 yılları arasında Türkolojiye hizmet etmiş akademisyenler için hazırlanan armağan kitaplar hakkında bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 15(15), 167-183.
- Tezcan, B. (2012a). Bir hoca ve tarihçi olarak Norman Iltzkowitz (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.xix-xxvi). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Tezcan, B. (2012b). Karanlığı dağıtmak: Molla Ali’nin yaşamı ve eserleri ışığında 17. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu’nda “ırk” siyaseti (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.91-116). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Tulving, E. (2011). Are there 256 different kinds of memory? *the foundations of remembering* (ss. 39-52). Psychology Press.

- Volkan, V. D. (2012). Kemal Atatürk'ün psikoanalitik biyografisi üzerine. B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (Z. N. Yelçe, Çev) (ss.273-288) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Whitaker, G. (2021). Congratulations and celebrations: unwrapping the classical festschrift. S. Harrison ve C. Pelling (Ed.), *Classical Scholarship and Its History* içinde (ss. 351-376). De Gruyter.
- Wilkinson, G. (1989). Prepare a festschrift. *BMJ: British Medical Journal*, 299(6699), 612-614.
- Yılmaz, Ş. (2012). Kayıp giden şanın peşinde: Pan-İslam ve Basmacı Hareketlerinde Enver Paşa'nın rolü (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.221-240) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Yosmaoğlu, İ. K. (2012). Erken Cumhuriyet Dönemi Türk kadınları ve kamusal kimlikleri (Z. N. Yelçe, Çev). B. Tezcan ve K. K. Barbir (Ed.), *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu: Norman Itkowitz armağanı* (ss.251-271) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Zens, R. (2010). Turkish Historiography in the United States. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (15), 149-177.